

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny w obliczu nowych realiów nauczania

Dr hab. Justyna Ożegalska-Trybalska

Dr Sybilla Stanisławska-Kloc

Katedra Prawa Własności Intelektualnej WPiA UJ

Ogólnopolska konferencja

**"Zarządzanie zasobami nauki i dydaktyki w otwartym dostępie
– standardy, narzędzia, dobre praktyki"**

20-21 maj 2021

1. Wprowadzenie - wykorzystywanie utworów w procesie edukacji

- utwory wykorzystywane są na wielu etapach procesu edukacyjnego, niekiedy prowadzi to do sporów sądowych por. np. Wyrok TS UE z dnia 7 sierpnia 2019 r. w sprawie C 161/17, Land Nordrhein-Westfalen v. Dirk Renckhoff

„Pojęcie „publicznego udostępniania” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono zamieszczenie na stronie internetowej fotografii, która została wcześniej opublikowana na innej stronie internetowej bez ograniczeń uniemożliwiających jej pobranie i za zgodą podmiotu praw autorskich”.

2. Cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny utworów i przedmiotów praw pokrewnych

- dozwolony użytek stanowi podstawę do bezpiecznego wykorzystania utworów w procesie nauczania
- przedmiotem wypowiedzi jest omówienie :
  - obecnej regulacja dotyczącej cyfrowego dozwolonego użytku edukacyjnego
  - kierunku możliwych nowelizacji przepisów.

3. Podstawa prawna rozważań:

- ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz. U. z 2019, poz. 1231 ze zm.)
- dyrektywa 2001/29 o prawie autorskim w społeczeństwie informacyjnym (*Dz.Urz. UE L 167 z 2001*)
- dyrektywa 2019/790 o prawie autorskim na jednolitym rynku cyfrowym (*Dz.Urz.UE L 130 z 2019*)

Wystąpienie w ramach projektu badawczego pt. *Naukowy model reformy prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym według Dyrektyw UE* (finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr projektu badawczego: 2019/35/B/HS5/03671, konkurs Opus 18) realizowanego w KPWI WPiA UJ.

Cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny utworów w pr. aut. – de lege lata

Art. 27 dozwolony użytek edukacyjny szkolny

Art. 28 dozwolony użytek edukacyjny / biblioteczny

Art. 28. 1. Instytucje oświatowe, uczelnie, instytuty badawcze prowadzące działalność, o której mowa w art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2018 r. poz. 736 i 1669 oraz z 2019 r. poz. 534), instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk prowadzące działalność, o której mowa w art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2018 r. poz. 1475 i 1669 oraz z 2019 r. poz. 534), biblioteki, muzea oraz archiwa mogą:

- 1) użyczać, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów rozpowszechnionych,
- 2) zwielokrotniać utwory znajdujące się we własnych zbiorach w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony tych zbiorów,
- 3) udostępniać zbiory dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek

– jeżeli czynności te nie są dokonywane w celu osiągnięcia bezpośredniej lub pośredniej korzyści majątkowej.

2. Zwielokrotnianie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, nie może prowadzić do zwiększenia liczby egzemplarzy utworów i powiększenia zbiorów, odpowiednio użyczanych i udostępnianych na podstawie ust. 1 pkt 1 i 3.

Art. 29 dozwolony użytek - cytata (np. w wykładzie on-line)

Art. 29. Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów oraz rozpowszechnione utwory plastyczne, utwory fotograficzne lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym celami cytatu, takimi jak wyjaśnianie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa, nauczanie lub prawami gatunku twórczości.

Cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny utworów w pr. aut. – de lege lata

Art. 27. dozwolony użytek edukacyjny

- od 2015 r. – specjalnie uregulowanie dotyczące zdalnego nauczania (w związku z implementacją dyrektywy 2001/29)

1994:

Art. 27. Instytucje naukowe i oświatowe mogą, w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań, korzystać z opublikowanych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów opublikowanego utworu.

2021 (2015):

Art. 27. Instytucje oświatowe oraz podmioty, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1, 2 i 4-8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, mogą na potrzeby zilustrowania treści przekazywanych w celach dydaktycznych lub w celu prowadzenia działalności naukowej korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz zwielokrotnić w tym celu rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów.

2. W przypadku publicznego udostępniania utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym korzystanie, o którym mowa w ust. 1, jest dozwolone wyłącznie dla ograniczonego kręgu osób uczących się, nauczających lub prowadzących badania naukowe, zidentyfikowanych przez podmioty wymienione w ust. 1.

Cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny utworów w pr. aut. – de lege lata

Art. 27. Instytucje oświatowe oraz podmioty, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1, 2 i 4-8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, mogą na potrzeby zilustrowania treści przekazywanych w celach dydaktycznych lub w celu prowadzenia działalności naukowej korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz zwielokrotniać w tym celu rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów.

2. W przypadku publicznego udostępniania utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym korzystanie, o którym mowa w ust. 1, jest dozwolone wyłącznie dla ograniczonego kręgu osób uczących się, nauczających lub prowadzących badania naukowe, zidentyfikowanych przez podmioty wymienione w ust. 1.

Problemy:

- zakres przedmiotowy stosowania: wszystkie utwory (poza programami komputerowymi - por. art. 77 - wyłączono stosowanie art. 27 i 28) oraz przedmioty praw pokrewnych
- cel : zilustrowanie treści przekazywanych w celach dydaktycznych
- zakres podmiotowy : „osoby zidentyfikowane”
- sposób korzystania, procentowe korzystanie ??
- podanie twórcy i źródła („z uwzględnieniem istniejących możliwości” - art. 34 pr. aut.)

Nowy dozwolony użytek utworów w zakresie eksploracji tekstów (text and data mining) jako instrument wspomagający proces edukacyjny

– art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym.

Artykuł 3

Eksploracja tekstów i danych na potrzeby badań naukowych

1. Państwa członkowskie wprowadzają przepisy przewidujące wyjątek od praw przewidzianych w art. 5 lit. a) i art. 7 ust. 1 dyrektywy 96/9/WE, w art. 2 dyrektywy 2001/29/WE oraz w art. 15 ust. 1 niniejszej dyrektywy w odniesieniu do zwielokrotnień i pobrań dokonywanych przez organizacje badawcze i instytucje dziedzictwa kulturowego w celu przeprowadzenia, do celów badań naukowych, eksploracji tekstów i danych na utworach lub innych przedmiotach objętych ochroną, do których mają zgodny z prawem dostęp.

- implementacja przepisu do prawa polskiego

Nowy cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny (art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym)

Artykuł 5

Korzystanie z utworów i innych przedmiotów objętych ochroną w cyfrowej i transgranicznej działalności dydaktycznej

1. Państwa członkowskie wprowadzają przepisy przewidujące wyjątek lub ograniczenie dotyczące praw przewidzianych w art. 5 lit. a), b), d) i e) i art. 7 ust. 1 dyrektywy 96/9/WE, art. 2 i 3 dyrektywy 2001/29/WE, art. 4 ust. 1 dyrektywy 2009/24/WE oraz art. 15 ust. 1 niniejszej dyrektywy, aby umożliwić cyfrowe korzystanie z utworów i innych przedmiotów objętych ochroną wyłącznie w celu zilustrowania w ramach nauczania, w zakresie uzasadnionym przez niekomercyjny cel, który ma zostać osiągnięty, pod warunkiem że korzystanie to: a) odbywa się na odpowiedzialność placówki edukacyjnej, na jej terenie lub w innym miejscu, lub za pośrednictwem bezpiecznego środowiska elektronicznego dostępnego wyłącznie dla uczniów lub studentów i pracowników dydaktycznych danej placówki edukacyjnej; oraz b) jest opatrzone informacją dotyczącą źródła, łącznie z imieniem i nazwiskiem twórcy, chyba że okaże się to niemożliwe

Nowy cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny (art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym)

- **Zakres dozwolonego korzystania**

- W celu zilustrowania w ramach nauczania, **z podaniem nazwiska autora**, chyba że okaże się to niemożliwe

- **Forma korzystania**

- Na jej terenie placówki edukacyjnej lub w innym miejscu, lub za pośrednictwem bezpiecznego środowiska elektronicznego (dostęp wyłącznie dla uczniów lub studentów i pracowników dydaktycznych danej placówki)

- **Beneficjenci**

- Placówki edukacyjne

Nowy cyfrowy dozwolony użytek edukacyjny (art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym)

Transgraniczna działalność edukacyjna

- Zastosowanie reguł (przepisów) dotyczących cyfrowego dozwolonego użytku edukacyjnego tego kraju, w którym jest zlokalizowana placówka edukacyjna, niezależnie od lokalizacji studentów.
- Brak „fikcji” jednego prawa właściwego do wspólnych transgranicznych przedsięwzięć edukacyjnych świadczonych przez kilka podmiotów z różnych krajów UE.

Implementacja dyrektywy 2019/790 z 17.04.2019 - możliwe kierunki zmian prawa polskiego

Regulacja krajowa (art. 27)

- Ustawowa podstawa dozwolonego korzystania
- Korzystanie nieodpłatne
- Ograniczenie celu korzystania (w celu ilustrowania w ramach nauczania)

Dyrektywa (art. 5)

- Ustawowa podstawa dozwolonego korzystania **i/lub**
- Umowna podstawa (łatwo dostępna licencja) dla „materiałów przeznaczonych przede wszystkim na rynek edukacyjny”
- Korzystanie nieodpłatne **i/lub**
- Odpłatne („godziwa rekompensata”) dla „materiałów przeznaczonych przede wszystkim na rynek edukacyjny”
- Ograniczenie w zakresie przedmiotu korzystania, formy korzystania lub zarówno przedmiotu, jak i formy korzystania

Podsumowanie

- Przepisy dyrektywy 2019/790 wprowadzają możliwość uzupełniającego (w części alternatywnego) :
  - umownego (licencje łatwo dostępne) mechanizmu korzystania z utworów dla celów edukacyjnych,
  - ustawowego mechanizmu korzystania z utworów – odpłatnej („godziwa rekompensata”) postaci dozwolonego użytku dla celów edukacyjnych,
- z założenia rozwiązania te mają na celu pogodzenie interesów użytkowników i uprawnionych.
- Brak podstaw w prawie unijnym dla rozszerzenia nieodpłatnego cyfrowego dozwolonego użytku edukacyjnego utworów, mimo powszechności zdalnego nauczania w dobie pandemii.

Dziękujemy za uwagę !

Wystąpienie w ramach projektu badawczego pt. *Naukowy model reformy prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym według Dyrektyw UE* (finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr projektu badawczego: 2019/35/B/HS5/03671, konkurs Opus 18) realizowanego w KPWI WPiA UJ.